

Efterslæt om Trældiget.¹

Af Assistent *Aug. F. Schmidt*, København.

For at præcisere mit Standpunkt skal følgende hidsættes: Ved en Undersøgelse af Koldingegnens Oldtidsforhold taler *alt* for, at man må tage *Kolding* til Udgangspunkt og forudsætte, at denne By er Egnens ældste Bebyggelse. Langs Kolding Ådal har vi Oldtidsminder fra Sten- og Bronzealder. Vest for Ådalen er Skove, Moser, Enge. Ligeledes findes Vest og Nord for Kolding Ådal gamle Byer, f. Eks.: Harte, Lejrskov (< Erst), Veerst, Anst, Vejen o. s. v. Beliggenheden tyder på, at Lejrskov og Gejsing på den ene Side, og Anst—Gamst og måske Vejen på den anden Side, har kæmpet om Førerskabet i Egnen. Af den Grund har disse Byer opkastet et Dige mellem sig som Forsvarsdige eller Skeldige. Beliggenheden af dette Diges Rester tyder på, at det har været Anst—Gamst-Beboerne, som har opkastet det mod de angribende fra Lejrskov (< Erst) og Gejsing. Dette Diges Rester er det, som Sophus Müller har kunnet påvise et Par små Stykker af mellem St. Anst og Gejsing i Nærheden af en Samling Oldtidshøje, hvor Tingstedet for Anst Herred senere blev lagt.² Diget har næppe været længere end et Par Kilometer, og Naturforholdene var (er) således, at det ikke var nødvendigt at have det længere i Udstrækning.

Det er temmelig sikkert, at Anst—Gamst er blevet de overlegne i denne — antagne — Kamp om Egnsherredømmet. Anst blev Herredsby; Erst blev siden „opslugt“ af en anden By: Lejrskov. Beliggenhed og mange Oldtidsminder taler for, at Erst har været et Centralsted i Oldtiden, sikkert også i religiøs Henseende. Det senere Navn Lejrskov kunde vel godt være påvirket heraf. (Smlgn. Navnet *Lejre*).

¹ Smlgn. Fra Ribe Amt 1923, 101 ff: S. Alkærsigs Efterskrift.

² Smlgn. Vejle Amts historiske Årbog 1914, 111.

Angående de nærmere Beviser for det nævnte, der i Følge Sagens Natur er blevet fremsat i en afvejet-forsigtig Form, henvises til min Afhandling: *Om Trældiget i Fra Ribe Amt* 1923, 82 ff.

Og så et Par Rettelser til samme Afhandling: Side 86, Linje 3 fra neden står med fremhævede Typer: *til Dato*, skal være: *til Dels*. Side 95 Linje 9 fra oven står: *Vest* for disse „Ødemarkens“ *-thorp-Byer*, skal være *Øst* for disse o. s. v. Side 96 Linje 3 fra oven står *Folding* nævnt som en *-ing* By. Dette er forkert. *Folding* skreves i ældre Tid *Fuldærn* og *Foldærn*. Endelsen *-ærn* og *-erni* i Stednavne (jfr. *Skjern*, *Højen* o. fl.) må i dette Tilfælde betegne *Jordoverfladens Beskaffenhed*¹ efter Marius Kristensen. *Folding* må vel betyde omtrentlig: *Marken, der brugtes til (Kvæg) Fold*, eller den Jord, *der egnede sig bedst til Fold*. Endelsen *-ing* er nok fremkommet ved Analogi med andre Bynavne som *Føvling*, *Gjording* o. s. v.

Dr. phil. Gudmund Schütte har mundtlig meddelt mig, at han mener, *Vejen* ikke behøver at være en „*-vin* By“, men Navnet *Vejen* skulde oprindeligt være Navn på *Åen*, der så må have heddet „*wægn*“ eller noget lignende der er blevet direkte overført på Bebyggelsen ved *Åen*. O. Rygh har nemlig i *Norske Gårdnavne* flere *Vandløb*, der har givet Navne til *Gårde* og *Bebyggelser*, f. Eks.: *Veien* — i *Væighin*, **Veiga*, *Vekre*, *Vegdalen*,² hvor dog Ordene har forskellig Grundbetydning. *Veigs* Grundbetydning synes at være „*Styrke*“. Det i *Veigen* foreliggende *veig* har måske haft Betydning „*Helligdom*“ og er beslægtet med oldnord. *vé* (opr. **wih*), „*Helligdom*“. *Vekre*, 1559 *Veckrenn*, er sammensat med *vin*, hvoraf kunde tænkes dannet et *Elvenavn* **Veik*. Adj. *veikr* af *vikja* har efter S. Bugge haft Betydningen: „*som viger tilside*“, og et deraf dannet *Elvenavn* må hentyde til *Elvens* bugtede *Løb* For *Vejs* Vedkommende stiller jeg mig tvivlende. I Navne som *Vinding* og *Søvind* findes *-vin*, og denne Endelse må vist også fastholdes i *Vejen*, ihvorvel Dr. Schüttes Formodning ikke savner Grundlag. Hvilken Betydning der kan lægges i *Rodstavelsen* til *Vejen* bliver vel ret vanskeligt at afgøre. Grundbetydningerne „*Helligdom*“ og „*vige tilside*“ kan i dette Tilfælde være ligegode. Jeg er tilbøjelig til at tro, at Dr. Schütte vil lægge Betydningen „*Helligdom*“ i *Rodstavelsen*.

I *Præsteindberetningen* til *Ole Worm* 1638 fra *Skanderup Sogn*

¹ *Namn och Bygd* 1920, 121 f.

² *Norske Gårdnavne* V., 31. XV., 216. XVI., 35.

nævnes bl. a., at der i Sognet findes „en gammel steenrøggell, som endnu er kiend som løber offuer Lunderskoff, Skandrup og Hiardrup marck“ o. s. v. I nærværende Årbog for 1923, 82 hævder jeg, at der intet er at finde nu af denne Stenrøgel og behandler i det følgende Diget ved St. Anst, nævnt 1766, og forudsætter, at dette Dige er det berømte Trældige. Men Stenrøgelen fra 1638 mener jeg nu at have fundet. Ejeren af Nagbølgård, Niels Poulsen, til hvem jeg omtalte Stenrøgelen, havde tilfældigvis i 1922 sammen med en Daglejer set en vejagtig Højning i Jordsmonnet omtrent 1 Kilometer Syd for Nagbøl Præstegård, ca. 100 Meter Syd for Skanderup Sogneskel i Vamdrup Sogn paa Bønstrupgårds Mark. Denne Højning kunde jeg spore (Juli 1923) hen gennem Marken, der et Stykke var indhegnet Græsgang, et andet Stykke var besæet med Frøgræs, vel en 4—500 Meter ialt. Et Stykke var Højningen afbrudt af et Hjørne af Nagbøl Mose. Et Par Steder i Indhegningen fandtes et Par buede Højninger faa Meter Syd for den lange Højning. Vest for Sogneskallet, der på dette Stykke udgøres af en lille Å, og Øst for Banelinien fra Lunderskov til Vamdrup kunde jeg ikke spore Højningen, da Markerne disse Steder er underkastet en intensivere Drift end langs med Nagbøl Mose og Eng. Hvor langt Højningen har strakt sig i gammel Tid lader sig næppe afgøre. Den er ca 10 Meter bred og paa det højeste en $\frac{1}{2}$ Meter høj (Målene tagne med Skridt og Øjet). Selve Højningen er afgjort opkastet af Menneskehænder. Det er sikkert Resterne af en gammel Vej, som forlængst er gået af Brug.

Nu er det, jeg tror, at det er denne Højning, Præsten 1638 har tænkt på, da han skrev om Stenrøgelen. Det er meget sandsynligt, at Højningen dengang har været betydelig større end nu, og den må da have været synlig fra Præstegården. Nu findes den ganske vist i Vamdrup Sogn, og det er muligt, den ogsaa gjorde det 1638, men da Åen et Par Gange er blevet omreguleret og flyttet imod Nord på Strækningen ud for Højningen, er der meget, som taler for, at Åen 1638 har haft sit Leje Syd for Højningen, så denne da har hørt til Skanderup Sogn.

1638 har Vejen, som Højningen sikkert har været i en forholdsvis gammel Tid, antagelig kunnet følges temmelig langt fra Vest til Øst, og da Præsten har forhørt sig om den hos Bønderne, har han fået det Svar, at den strakte sig *langt* til begge Sider, og hans Beretning om den er så bleven overdrevet.

Hermed mener jeg, at Beretningen fra 1638 for Fremtiden er

sat udenfor Diskussionen om Trældiget, men jeg mener også, at denne her omtalte Vej nok må være en grundigere Undersøgelse værd. Den kan måske yde Bidrag til Oplysning om denne Egns Veje i Oldtid og Middelalder. Om Trældiget har vi så kun tilbage det lidet sikre Vidnesbyrd fra 1766, der er den *ældste* skrevne Overlevering, som findes om Spørgsmålet.
